

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 20 april 2025 – Pasen

Gelezen: Johannes 20,1-18

Toespraak Franck Ploum

1.

De wereld waarin we leven bevindt zich in donkere tijden. Er zullen weinig mensen zijn die zich geen zorgen maken over wat zich allemaal afspeelt op politiek, economisch en maatschappelijk vlak. Geen dag gaat voorbij of de rode pet uit Amerika heeft weer de volgende escalatie veroorzaakt. Bruin-rechtse regeringen lijken als paddenstoelen uit de grond te schieten en ook verontrustend is, het gemak waarmee fatsoenlijke politieke partijen de retoriek en thema's van radicale partijen overnemen. Uitspraken die enkele jaren geleden nog voor politieke opschudding zouden zorgen zijn gemeengoed geworden.

We leven in donkere tijden. En in zulke tijden hebben we een tegengeluid nodig, woorden en taal die bemoedigen, die andere perspectieven openen. Zo verschijnen er de laatste maanden heel wat boeken over thema's als hoop en vertrouwen. En het zijn stuk voor stuk bestsellers. Of het nu gaat om het boek van de Paus over Hoop, Over Tommy Wieringa die oproept om te vertrouwen zonder hoop, of het nieuwe boek van filosoof Joke Hermsen 'Tijd is hoop'. Hermsen zegt dat de aarde waarop we leven ten onder dreigt te gaan aan uitputting en geweld, en dat wij ten onder dreigen te gaan vanwege de uitputting en vanwege het feit dat we denken conflicten op te lossen met nog meer wapens. Er is weinig aanleiding om te hopen concludeert ze. 'Maar', zo voegt zij eraan toe: 'desondanks is dat tóch wat ons te doen staat, in plaats van ontgoocheld de schouders op te halen. Hoop is datgene wat onze daadkracht kan motiveren om het roer om te gooien'.

Hoop dus tegen wanhoop in, hoop die medicijn, of tegengif is, opdat wij niet ten dode opgeschreven zijn en verdwijnen in de nacht, opgaan in de chaos en de duisternis.

2.

Ik weet niet of het u ooit is opgevallen, in de Schrift is er altijd eerst sprake van nacht en dan wordt het dag. Wij zeggen precies anders om: dag en nacht. Maar nee, in bijbelse verhalen is het eerst nacht, duister, chaos en dan is er licht, dag, nieuw begin. De bijbel vertelt verhalen tegen de duisternis in. Ook het verhaal van vandaag begint met 'het was nog donker'.

Hoofdpersoon van het paasverhaal van Johannes is Maria Magdalena. Zij gaat in het donker als eerste en enige naar het graf. Volgens de evangelielieverhalen heeft Jezus haar ooit bevrijdt van zeven demonen. Zeven is het getal van de volheid. Van Maria wordt steevast gezegd dat zij afkomstig is van Magdala. Ze vertegenwoordigt dus niet alleen zichzelf, maar ook een groep, een bevolkingsgroep. Het is een groep die ongenadig hard getroffen is door de Joodse Oorlog. In Magdala hielden de Romeinse troepen dusdanig huis, dat het zelfs de geschiedenisboeken van Flavius Josefus heeft gehaald. Volgens hem vielen er in Magdala, Tarichea voor de Romeinen, 6700 doden, 1200 ouden van dagen en nutteloze mensen werden geëxecuteerd, de sterke jonge mannen werden gevangengenomen en de overige 34.400 inwoners werden als slaven verkocht. Maria van Magdala, het volk van Magdala is volledig bezet door demonische duisternis, zoals de Oekraïners en de Gazanen, de Congolezen en de Soedanezen dat vandaag zijn.

Zij was dus een vrouw die ooit volledig bezet was door duistere krachten, donkere gedachten, krachten die haar van zichzelf vervreemd hadden en Jezus heeft haar gezien en zij vond zichzelf terug. Vanaf dat moment volgt zij hem, tot in de dood. En alle evangelisten, hoe verschillend hun beeld van Jezus en hun verhaal over die gekruisigde messias ook is, ze zijn het er over eens dat zij, Maria Magdalena, de eerste is die opstaat! Bij Johannes is zij niet alleen de eerste, maar ook de enigste. De vrouwen uit de andere evangeliën verhalen ontbreken bij Johannes.

Het verhaal waarin verteld wordt over de ontmoeting tussen Jezus en Maria Magdalena, is een verhaal vol beweging en dynamiek. Er is zelfs tot twee keer toe sprake van 'rennen'. Dat komen we zelden tegen in de bijbel. Het is een komen en gaan van mensen, er is druk overleg en er is een soort wedren om te beslissen wie als eerste het graf in mag gaan. Een dynamisch verhaal, rond een dode die verdwenen is. Nu is het verlies van een geliefde, een dierbare, een vriend, je kind, altijd een hectische, soms chaotische en pijnlijke ervaring. Afhankelijk van leeftijd en omstandigheden is er wel of niet mee te leven. Maar in alle situaties is het verschrikkelijk wanneer je niet weet wat er met het dode lichaam van iemand is gebeurd, waar het gebeven is. De onwetendheid is de levende hel. Het idee dat er gesjouwd en gezeuld is met het dode lichaam van je dierbare, het niet weten is ondraaglijk.

Grafroof. Dat zal een van de eerste gedachten zijn geweest van Maria Magdalena toen ze bij het graf kwam en een weggerolde steen zag. 'Ze hebben hem weggenomen en ik weet niet waar ze hem hebben bijgezet' rapporteert Maria Magdalena aan Simon Petrus en de 'andere leerling'. Een uitspraak die ze later nog een keer zal herhalen jegens de tuinman die geen tuinman bleek.

3.

Het was nog donker, en toch zag Maria het onmogelijke, een leeg graf. Het was nog donker, maar ze rende op en neer, het was donker en ze tuurt in het lege graf en ze ziet twee lichtgestalten. Leegte, chaos, duisternis, aanzwellend licht, maar pas op het moment dat zij zich omkeert gaat ze zien. Zij verandert zichzelf honderdtachtig graden, ze gaat dus met de rug naar het graf, naar de duisternis staat. Ze keert het duister de rug toe en dan ziet ze 'iemand' staan. Staan, rechtop, niet liggend als een dode en niet zittend zoals een lichtgestalten van wie je niet weet wie het is. Ze ziet maar herkent nog niet. Maar op het moment dat hij haar naam noemt, zij niet 'de wenende vrouw' is, niet meer aangesproken wordt als 'vrouw, wat doe je hier', nee op moment dat zij bij name genoemd en gekend wordt, wordt het waarnemen van de persoon, het zien van Jezus. Jezus die, als Maria, zich heeft afgekeerd van de duisternis, van het graf, en dus net als Maria rechtop staat, fier overeind, opgestaan tegen de dodelijke feiten in. Dat is het gegroeide inzicht dat in dit verhaal verteld wil worden.

De opstanding van de messias kan pas begrepen worden wanneer de schriften worden verstaan. Dat vinden we in alle evangeliën verhalen terug. Hier en wellicht het sterkt in het verhaal van de Emmausgangers, waar de vreemdeling de schriften voor hen ontsloot en zij uit het duister konden opstaan. En dan gaat het niet over wat de schriften allemaal zeggen en dat dan over de mens Jezus zou gaan. Nee het gaat over al die verhalen die Jezus geleefd heeft en doorverteld, die verhalen die zich keren tegen de duisternis en de chaos. Die verhalen van hoop en vertrouwen, die tegenverhalen waar de hele bijbel vol van staat. Al die

verhalen die mensen hebben geholpen weg te trekken uit hun eigen Egyptische angstlanden, hun eigen Babylonische gevangenschappen, hun eigen vervreemdingen van zichzelf. Al die profetentaal die de vinger op de zere plek legt van ons eigen falen, ons eigen 'het er bij laten zitten' onze eigen onwil en ons eigen belang, onze zelf opgetuigde systemen van onderdrukking, van het recht van de sterkste en een economie die oproept huis aan huis en land aan land te rijgen in plaats van te breken en te delen.

Pas als je die verhalen weer gaat verstaan, kun je opstaan, kun je de duisternis de rug toekeren en sta je op, ga je zien en groeit vertrouwen.

4.

Behalve dat dit bijbelverhaal over Jezus en Maria Magdalena vol dynamiek en beweging zit, gaat het ook over aanraken en aangeraakt worden, het is een fysiek verhaal. Nu is er heel wat te doen in onze tijd over aanraken en aangeraakt worden. De #metoo-discussie heeft veel losgemaakt en aan het licht gebracht wat lang verborgen is gebleven, verdonkermaand, verzwegen. Een doofpot die vele slachtoffers in diepe duisternis geplaatst heeft. In het verhaal klinkt het aanraken niet als een bedreiging of ongewenstheid, maar als een diep verlangen om vast te houden. Een verlangen dat – zo zegt het verhaal – echter niet positief beantwoord kan worden. 'Raak mij niet aan', zegt Jezus tegen Maria. In veel vertalingen staat 'houdt mij niet vast'. Beide vertalingen gaan over een fysieke handeling. Iets aan kunnen raken geeft bewijs van bestaan, van echtheid. Iets vasthouden geeft zekerheid, houvast. Een mens van vlees en bloed kun je aanraken en vasthouden. Maar de tijd van vasthouden en aanraken is voorbij, zegt het verhaal. Nu na alles wat er gebeurd is, kun je niet vast blijven houden aan wat er niet meer is, niet willen grijpen naar het verleden, als in een verkramping. Dat kan in een mensenleven voor een periode, maar uiteindelijk – een uiteindelijk dat voor de een langer en de ander korter duurt – zal die verkramping plaats moeten maken voor vertrouwen in de toekomst, hoop op nieuw begin. Dat is wat we rouwverwerking noemen. Dat moest de jonge messiaanse gemeente na de dood van Jezus en dat moest ze zeker na de alles verduisterende Joodse Oorlog die alles vernietigde.

5.

'Ga', sta op en ga! Die beweging maken is een teken van groeiend vertrouwen. Een groeiend vertrouwen dat je niet wegduwt van de ellende, maar je 180 graden laat draaien en weer zien laat welk perspectief er ook is. Een perspectief dat je in staat stelt de pijn, de duisternis de rug toe te keren en er uit op te staan. Wetende wat er gebeurd is en met je meenemend wat je hebt meegemaakt en met je meedragend die je verloren bent.

Ik kon hem niet aanraken en niet vasthouden, *maar ik heb hem wel gezien*. Sterker nog: hij is hier en hij maakt ons opstandig, roept ons op om net als hij op te gaan naar God. En wie de Schrift weer heeft leren begrijpen die weet wat dat betekent: opgaan naar God doet herinneren aan die berg en aan dat hele verhaal van slavernij, bevrijding en uittocht. Op gaan naar God is bevrijdende woorden omzetten in krachtadig optreden, inzet voor gerechtigheid. In opstand komen tegen verdonkeremane, duistere systemen. Opstaan tegen wat dood en duister maakt. Opstand tegen glazen plafonds, verborgen discriminatie en het aanwijzen van zondebokken.

'Ik ga op naar mijn God en jullie God.' Dat is de boodschap die doorgegeven moet worden. Voor Maria Magdalena is dat de beweging van het lege graf, naar de daadwerkelijke ontmoeting met Jezus in allen met wie hij zich solidair verklaarde. We zijn uitgenodigd om die weg van opstandig leven te volgen, opdat de levende dood niet meer zal zijn. Dan zul je leven!

Ik wens ons een zalig, gezegend, gelukkig en opstandig Paasfeest toe dat Hoop en vertrouwen kan geven. Zeg Amen dat het zo moge zijn